

IOAN MASOFF :

„Teatrul românesc —
privire istorică“ (vol. VIII)

Fapt unic în istoriografia noastră de teatru : în două decenii încheiate, Ioan Masoff a tipărit vasta panoramă a teatrului românesc. Aproape 5000 de pagini tipografice restituie biografia scenei naționale, cu acribia amănuntului, dar și cu forța evocării cuprinzătoare a „momentelor“ prin care capătă sens viața teatrului. Acest al optulea volum (poate cel mai greu de scris, fiindcă nu s-au stins deplin patimile, și nu s-au așezat deplin valorile din zbuciumatul deceniu teatral 1940—1950), încunează scrisul vigurosului „diac al teatrului“, prin calitatea esențială a personalității sale. Aceea de observator lucid, „sine ira et studio“, potrivit adagiului tacitian. Consecvența exemplară cu care a înregistrat date, fapte, personalități angrenate dinamic într-o lume de prefaceri adânci, fără precedent, cum este aceea a deceniului amintit, probează pentru istoric tărie de caracter. Sînt o lume și o vreme trăite de autor, și lesne ar fi putut cădea în memoria-listică, dacă Ioan Masoff n-ar fi găsit forța să rămînă în cadrele documentului, să comenteze cu o sobrietate, uneori rigidă, tot ce s-a păstrat și tot ce are semnificație. Volumul încheie un mod propriu de exprimare, în istoriografia noastră de teatru. Este apogeul vechii istoriografiei, întemeiată exclusiv pe „povestea“ arhivelor, cronologică și bogat ramificată spre toate punctele luminoase ; drumuri greu de bătut de unul singur, pîndite, la tot pasul, de hățișul documentar.

Asemenea cărți nu se pot rezuma, nu poți comenta o idee, un capitol. Ele ilustrează deplin tipul „instrumentului de lucru“, aflat mereu la îndemîna celor ce aprofundează fenomenul. Lucrul încheiat ne îndreptățește să vedem în opera lui Ioan Masoff opera unui „bătrîn“, în sensul nobil al cuvîntului. Iar operele îndelung trudite ale bătrînilor — știm bine — sînt roditoare.

Ionuț NICULESCU

CHIKAMATSU MONZAEMON :

„Poeme dramatice“

Critica niponă l-a socotit pe Chikamatsu Monzaemon un Shakespeare al Japoniei. Capacitatea lui de a premerge sensibilitatea modernă poate, într-adevăr, constitui un argument în favoarea acestei comparații. Dar nu este singurul. Asemenea dramaturgului elisabetan, autorul japonez cuprinde în piesele sale toate straturile sociale și caracterizează la fel de minuțios un samurai dedicat subtiliei arte a ceremoniei ceaiului, ca și pe barcagiul fudul și cu vorba-n doi peri ; pe curtezana ținînd după iubire și gata să-și sacrifice viața alături de bărbatul îndrăgit, ca și pe tatăl jignit de comportarea fiicei sale, în căsnicie, pînă la a dori s-o ucidă, să-și răzbune onoarea ; pe doica limbută și pe soția ce adoptă travestiul pentru a fi în preajma soțului, pe cîmpul de luptă ; pe neguțatorul ce-și pregătește falimentul adunînd banii pentru răscumpărarea prostituetei iubite și pe tînărul samurai plin de ifose și cu vocabular gongoric ; pe țăranul a cărui inimă tremură pentru viața fiului său și pe ministrul trădător de patrie. Pe scurt, cele șase piese adunate în volumul editat la noi te fac să presimți un univers dramaturgic dintre cele mai variate. „Pieselor domestice“ ale lui Chikamatsu li s-a spus „ziare vii“ (p. 15), aflăm din atît de judicioasă și documentată *Prefață*, semnată de unul dintre cei mai polivalenți esești ai noștri, Dan Grigorescu. Deși unele opinii presupun că acest univers ar mai putea fi îmbogățit (reproș ce e plauzibil a fi adresat oricărui scriitor), noi nu-i găsim, în lumea japoneză, un echivalent autorului discutat decît în Hiroshige, creator din alt domeniu, gravor de geniu cu care a împărțit (n-au fost singurii, dealtfel) interesul pentru *Tokaido*, calea ce lega Kyoto de Edo (Muzeul de Artă al R.S.R. deține stampe de Hiroshige, din ciclul cu acest nume ; piesa lui Chikamatsu Monzaemon *Yosaku din Tamba* oferă unele chei, pentru înțelegerea simbolismului atribuit peisajului.)

Textele acestor *Poeme dramatice* sînt caracterizate de un lirism, care îmbrățișează natura toată. Dar, mai specific este lirismul simțămîntelor ome-nești, chiar și atunci (cît de des !), cînd ele se conformează unor coduri de onoare cumplit de rigide, pentru epoca noastră (de pildă, cînd fiul ar vrea să-și ucidă mama, care și-a încălcat îndatoririle matrimoniale, făcîndu-i tatăl de rușine).